

GP folkeprogram 2025

NY VISJON

DETTE ER ET UTKAST 4.09.24

**SER DU NOE SOM MANGLER ELLER NOE SOM DU
MENER BØR ENDRES? FYLL UT SKJEMA OG GI OSS
DIN VURDERING:**

<https://forms.wix.com/f/7236403639495950676>

Innholdsfortegnelse

<i>Innledning</i>	4
<i>Enhet, frihet og utvikling</i>	5
DEL 1	5
Behovet for en ny politisk retning.....	6
1.1 Digital demokratisk plattform	6
1.2 Småskala høyteknologi og sirkulær økonomi.....	7
1.3 Nordisk partnerskap	9
DEL 2	10
<i>Styringssystemet</i>	10
2.1 Demokrati versjon 3.0.....	10
2.2 Kapitalismens reformasjon	12
2.3 Rettsvesenet	12
2.4 Byråkratiet.....	13
2.5 Pengesystemet.....	14
DEL 3	16
<i>Tverrsektorielle saker</i>	16
3.1 Den store transformasjonen	16
3.2 Den nye motoren.....	16
3.2 Den store formuen.....	17
3.3 Prioriteringer.....	18
3.4 Skatt, trygd og omfordeling	19
3.5 Behovet for arbeidsinnvandring	19
3.6 Samfunnskontrakt og antall asylanter	19
3.7 Urbane kvaliteter i distriktene	20
3.8 Naturvern og naturpleie	21
3.9 Dyrevelferd	22
DEL 4	23
<i>GPs program sektor for sektor</i>	23
4.1 Bolig.....	23
4.2 Energi	24
4.3 Mat.....	25
4.4 Helse og omsorg.....	26
4.4.1 Kvinnehelse	28
4.4.2 Barnehager.....	30

4.5 Arbeidsliv	30
4.6 Skole	31
4.7 Kultur	32
4.8 Samferdsel.....	33
4.9 Forsvaret	33
5.0 Sivilberedskap.....	35
6.0 KI og personvern.....	35

Innledning

Generasjonspartiet har et langsiktig perspektiv. Vi er opptatt av hva slags samfunn vi vil gi videre til våre barn og barnebarn.

Generasjonspartiet er et parti for hele folket, det spenner over alle generasjoner, også de kommende. Slik kan vi gi alle de beste mulighetene. La oss gå fra splitt og hersk, til samhold og fremgang.

Ingen nasjon og ingen generasjon har hatt det bedre enn vi som lever i Norge i dag. Men mange opplever at utviklingen går mot det verre og at fremtiden ser truende ut. Derfor er det nødvendig med reformer, det er nødvendig å legge om kursen, det er nødvendig med politikere og partier som ikke er fastlåst i gamle ideologier, klassekamper og løsninger som ikke lenger virker.

Generasjonspartiet har sine røtter i dagens og morgendagens utfordringer. Vi er ikke bundet av gamle løsninger knyttet til sosialisme, kapitalisme eller andre ismer. Generasjonspartiet er verdibasert. Det gir oss mer fleksibilitet, enighet og dynamikk. Vi opplever at dette passer for flere, fordi folk får være seg selv og bidra med sin egen innsikt.

Verdibasert politikk betyr at vi bruker verdier, normer, standarder og prinsipper som er viktige for oss her i Norge i dag. Våre kjerneverdier er enhet, frihet, utvikling, skjønnhet, harmoni, måtehold, visdom, mot, rettferdighet, integritet, balanse, åpenhet og samskaping. I tillegg kommer viktige normer som at vi ønsker å gå fra vekst i kvantitet til vekst i kvalitet. En verdibasert tilnærming handler om å handle i tråd med disse verdiene uansett hva man ellers måtte identifisere seg med av ideologier og religioner.

Det er riktig at verden står foran store utfordringer, men vi i Norge og i resten av Norden har de beste forutsetninger for å bringe videre det beste av vår vestlige kulturarv med velstand, frihet, demokrati og tillit mellom mennesker. Været blir varmere og villere, mange steder blir det umulig å leve. Også i Norden må vi tilpasse oss, men vær trygg, her i nord har vi allerede trukket vinnerloddet!

Her blir problemene med klimaendringer minst. I tillegg har vi solide tradisjoner for demokrati, for likeverd og velferdsordninger. Både natur og kultur ligger til rette for at Norden blir det best mulige sted å leve også i fremtiden.

Generasjonspartiet har en visjon, et program og en vilje til å gjøre Norge til et enda bedre sted å leve om 100 år.

Enhet, frihet og utvikling

Enhet, frihet og utvikling er de grunnleggende verdiene vår visjon bygger på, samtidig er det en beskrivelse av hva som må til for å bringe arven videre.

Enhet står for samhold, solidaritet, tilhørighet, kjærlighet og fellesskap. Enhet mellom mennesker og mellom oss og den naturen vi er en del av og avhengige av. Dypest sett inngår vi alle i en stor, levende enhet på denne vakre, lille planeten vår.

Samtidig er vi alle unike. Alle mennesker er likeverdige, men det er ikke to av oss som er helt like. Friheten til å leve våre liv ut fra våre egne verdier, interesser, evner og anlegg, friheten til å realisere oss selv i samspill med andre, er grunnleggende viktig. Så må friheten praktiseres slik at vi ikke hindrer andre i å utøve sin frihet.

Enhet og frihet er forutsetningen for utvikling. Vi må ha frihet til å prøve og feile for å samle erfaring og for å skape noe nytt. Noe utvikler seg langsam, noe raskt, men både mennesker, samfunn og natur er alltid i utvikling.

Nå lever vi i en brytningstid da utviklingen går fort, drevet av en svært rask teknologiutvikling og uheldige konsekvenser av kortsiktige politiske beslutninger de siste hundre årene. Vi har ikke ivaretatt hensynet til enheten tilstrekkelig.

Vi trenger grunnleggende reformer for å komme videre til et enda bedre samfunn i en tid med store utfordringer og vi trenger en større dialog rundt disse sakene som befolkningen får ta del i.

DEL 1

Behovet for en ny politisk retning

Polariseringen er den største trusselen mot demokratiet. Den gamle høyre-venstre akse, og dagens ekstremister på begge sider, har sine røtter i problemer knyttet til industrialiseringen på 1800-tallet. I dag står vi overfor helt andre utfordringer. Mer av det samme skaper flere problemer enn det løser.

Løsningen på dagens og fremtidens store utfordringer – og muligheter – må komme fra en ny og samlende retning, en ny politisk kurs. Dagens sentrum er bare et sted midt på den gamle høyre-venstre akse. Vi befinner oss ikke på den politiske akse, men kan heller ses som å omslutte alle perspektiver i samfunnet, være seg rød, blå eller grønn. I dag er folk mer dynamiske enn de var før i tiden, dette krever en annen tilnærming til politiske spørsmål enn den gamle akse kan tilby. Norge trenger også en visjonær og samlende ledelse.

Generasjonspartiet, med sitt program NY VISJON, tar mål av seg til å representere en ny generasjon politikere, snarere en politisk bevegelse enn et tradisjonelt parti. Det gjelder både mål og middel. For oss er mål og middel to sider av samme sak.

Generasjonspartiet er det eneste partiet i Norge der medlemmene kan stemme direkte på alle saker, innenfor rammene av universelle menneskelige verdier og menneskerettighetene. På sikt er vår visjon å endre det politiske systemet i Norge, slik at politikken følger folkeviljen. Dette gjør vi ved å anvende teknologi, kort sagt – En app på din telefon som bringer politikken til folket.

Lederne skal velges basert på sin ærlighet, integritet, sitt talent og sin handlekraft, ikke basert på maktkamp og kameraderi. Derfor er transparens og åpenhet i beslutningsprosesser en hjørnestein i vår politiske modell. Folket skal representeres av mennesker som er hel ved.

1.1 Digital demokratisk plattform

- **Vi vil ha et mer direkte demokrati med bindende folkeavstemninger både lokalt og nasjonalt.**
- **Vi vil ikke overlate *den nye offentligheten* på sosiale medier til grådige og polariserende Hi-Tech selskaper, nettrøll og falske konspirasjoner.**
- **Vår visjon som vi nå realiserer, er en ny digital plattform for politisk deltakelse, en arena for**

dialogiske prosesser og direkte demokrati. Denne kommer som app på din telefon.

Denne digitale arenaen ligger i et eget selskap utenfor GP. Det er vårt mål at mange, også i våre naboland som deler vårt verdigrunnlag om åpenhet og inkludering, vil ta den i bruk. Med KI er det enkelt å kommunisere på flere språk samtidig slik at alle kan følge med og delta på sitt eget språk i sann tid.

Vi har sterkt fokus på sikkerhet under utviklingsarbeidet. Beta-utgaven vil bli testet ut blant GPs medlemmer før den offentliggjøres. Signer deg opp som betatester her:
<https://www.generasjonspartiet.no/direkte-demokrati>

1.2 Småskala høyteknologi og sirkulær økonomi

Den teknologiske utviklingen har gjennom historien ofte vært drivkraften i samfunnsutviklingen. Det gamle håndverks- og bondesamfunnet hadde en i hovedsak lokal økonomi, kortreist og bærekraftig. Med industrialiseringen kom masseproduksjon, sentralisering og etter hvert globalisering. Som reaksjon på konsekvensene av den industrielle revolusjonen kom politiske revolusjoner, reformer og demokrati basert på politiske partier.

Det har gitt oss høy materiell levestandard, men samtidig store ulikheter mellom land og mellom mennesker. Det har ført til rovdrift på naturen som nå gir store utfordringer. Det har gitt oss en farlig avhengighet av et svært sårbart globalt marked. Tiden er moden for en ny teknologisk revolusjon, et nytt økonomisk system og en ny politikk. Ekte miljøvern skal på arenaen.

Den teknologiske revolusjonen vi nå står midt oppe i, består enkelt sagt av at maskinene blir smarte. Nå, som ved forrige teknologiske revolusjon, er politikken blitt hengende etter. I første omgang prøver man seg med restriksjoner for på bremse utviklingen. Det som mangler er en visjon for hvordan vi skal ta de nye teknologiske mulighetene aktivt i bruk.

- **Visjonen er å ta den gamle, lokale målestokken tilbake, å gjenopprette de lokale markedene for varer, tjenester og kapital.**
- **Visjonen er å gjenopprette balansen mellom samfunnet og naturen samtidig som vi lever minst**

like komfortabelt som i dag og med mindre arbeidsinnsats.

Dette er mulig ved hjelp av smart småskala teknologi. Med ulike roboter, 3D printere og KI kan produksjonen bli like fleksibel som håndverksproduksjonen en gang var. Da vil det ikke lenger være lønnsomt med masseproduksjon. Med nanoteknologi kan man resirkulere nær sagt alle materialer.

- **Visjonen er å gjøre byene med deres omliggende regioner selvforsynt med økologiske grønnsaker, frukt mm. på helårsbasis, uavhengig av klima, med hypereffektiv produksjon i veksthus.**

Teknologien finnes allerede. Samtidig som vi tar i bruk alle de mulighetene et varmere klima gir for jordbruk og beitende dyr.

- **Visjonen er å gjenskape det økonomiske systemet til å være basert på lokale og nasjonale kretsløp.**

Dagens system er basert på evig vekst i materielt forbruk, som i praksis betyr bruk og kast for å holde veksten gående, varer med kort varighet, og hard konkurranse om mest mulig vekst og profitt. Ved å doble varigheten på en vare kan vi halvere arbeidsinnsatsen og miljøbelastningen.

- **Visjonen er en stabil, trygg økonomi hvor veksten kommer i kvalitet, ikke i volum, med vakre, varige hus og gjenstander, med maskiner bygget for enkelt å kunne vedlikeholdes og oppgraderes. En økonomi som er økologisk bærekraftig og uavhengig av politiske vedtak og problemer i andre deler av verden.**

Mange av løsningene vi kommer frem til vil også kunne være nyttige i andre land og kunne hjelpe flyktninger i deres nærområder.

Det vil kreve politisk vilje og store midler til omstilling, det vil kreve en stor forbedring i det offentliges evne som bestiller og oppdragsgiver. Men først og fremst krever det evnen til å se mulighetene og å samle seg om langsiktige mål.

Vi må alle erkjenne det store potensialet som bor i hver og en av oss. Vi er kraftfulle, verdifulle og unike, langt ut over vår egen fatteevne. La oss sammen skape et Norge der vi får frem det beste i hverandre, der alle blir hørt og ingen blir etterlatt.

1.3 Nordisk partnerskap

Hver for oss er de nordiske landene for små til å stå alene i en kriserammet verden. Samlet utgjør vi bare 0,35% av jordens befolkning, men vi er ressurssterke og geografisk ideelt plassert i forhold til klimaendringene. Sammen kan vi, i krisene vi ser komme, bli selvforsynte med det aller meste dersom det er avtalt og forberedt.

Etter at Sverige og Finland ble med i NATO er grunnlaget lagt for et felles nordisk forsvar.

Fremtiden er blitt mer usikker enn vi har vennet oss til i tiden etter 2. Verdenskrig. Det er krig i Europa, det er krig i Midtøsten og stor fare for krig mellom Kina og USA om Taiwan. Internasjonal handel er ikke lenger en stabiliserende faktor, handelsboikott er blitt et hyppig brukt våpen. Klimakatastrofer er i ferd med å skape folkevandringer. Pandemier sprer seg raskt globalt - osv. Mye kan gå galt, små land trenger venner og allierte.

Vi kan ikke lenger stole på hjelp fra et politisk dypt splittet USA. Det er store spenninger internt i EU og usikkert hvilken vei unionen utvikler seg. Generasjonspartiet vil at medlemskap i EU/EØS skal avgjøres i bindene folkeavstemning.

Det eneste som er sikkert i usikre tider er at vi må stole på oss selv og våre nærmeste. De nordiske landene står hverandre nærmest geografisk, kulturelt og politisk. Norden må stå sammen i et nært og trygt partnerskap.

- **Visjonen er en bred nordisk beredskaps- og selvforsyningsavtale. Det gjelder produksjons- og lagerkapasitet på alt fra mat og medisiner til maskiner og datautstyr.**

Vi trenger et felles nordisk forsvar, ikke bare militært, men også overfor alle former for hybrid krigføring, terror og internasjonal kriminalitet. Vi trenger en felles politikk og praksis for asylsøkere/flyktninger.

Noe av dette finnes allerede, men det er puslete i forhold til de mulige krisene vi må forberede oss på. I den nye situasjonen vi befinner oss, trenger vi en ny utenrikspolitikk og sikkerhetspolitikk, hvor dette står i fokus.

- **Minst like viktig som beredskapen, er et nært nordisk samarbeid på alle plan om forskning og**

utvikling på omstillingen til småskala høyteknologi og en kretsløpsbasert, sirkulær økonomi.

- Visjonen er at alle de nordiske landene inngår en bred Nordisk Rammeavtale for Beredskap og Utvikling, *Rammeavtalen*.
- For å drive dette frem vil vi opprette et *Institutt for Nordisk Utvikling*, INU, som skal ha til oppgave å være initiativtaker, bestiller og prosjektleder gjennom målrettede samfunnsoppdrag.
- Det er viktig at instituttet disponerer et stort tverrstatlig nordisk investerings- og forskningsfond, Fondet for Nordisk Utvikling, FNU.

Visjonen er å bruke appen vi utvikler til å skape et bredt folkelig engasjement i hele Norden, en felles nordisk offentlighet, rundt omstillingen.

Sammen danner disse fire elementene: rammeavtalen, instituttet, fondet og appen, grunnlaget for vår nordiske visjon. Visjonen om det neste utviklings trinnet.

DEL 2

Styringssystemet

2.1 Demokrati versjon 3.0

Demokrati er en gammel styreform, men dersom vi ser på Norges nyere historie, praktiserer vi nå en *versjon 2.0* som er ganske ulik den *versjon 1.0* vi hadde før og etter 2. Verdenskrig. Den gang var partiene i hovedsak ideologisk styrt og representerte ulike befolkningsgrupper. Bondepartiet kjempet bøndernes sak, Arbeiderpartiet kjempet for industriarbeiderne. Gruppetilknytning og partitilhørighet gikk stort sett i arv.

I dag identifiserer de fleste seg som middelklasse og svært mange skifter parti fra valg til valg. Partiene leter etter saker de kan vinne tilslutning på, de er blitt aktører i et politikkmarked. Det politiske systemet har gått fra klassekamp til

markedskamp. Fortsatt har partiene en merkevare og kjernevelgere å ta hensyn til, men det er ikke der slaget om velgeroppslutningen står.

Tradisjonen fra klassekampens tid gjør at markedsloven ikke gjelder på politikkmarkedet. Etter markedsloven kan man fremheve egne produkter, men ikke rakke ned på andres. På den politiske arenaen får man mest oppmerksomhet med å være sint og lage seg fiender. Debatter i valgkamper har ofte preg av verbal gjørmebryting. Den politiske debatten fremstår som en kontrast til visjonært og samlende lederskap.

Generasjonspartiet vil være med å utvikle metoder for direkte demokrati i lokalsamfunn med ulike former for folkepaneler, tenketanker, «ideverksteder», «kafé dialoger» og liknende som det lenge har vært eksperimentert med ulike steder i den vestlige verden.

Forsøk, bl.a. det norske samfunns eksperimentet med utarbeidelse av 100-års målene, har vist at folket kan gi kloke svar på store spørsmål. Legfolk som ikke er bundet opp i gamle politiske motsetninger og i det partipolitiske spillet, kan lettere finne løsninger på nye utfordringer enn yrkespolitikere.

Politikk beskrives ofte som «det muligens kunst». Lederskap er å utvide rammene for hva som er mulig. Da må folket trekkes aktivt med.

- **Vi vil innføre et demokrati versjon 3.0 basert på dialog og bredt samarbeid i en tid med behov for store omstillinger og en farlig polarisering i de fleste land. Vi vil ha dialog fremfor krangel, fordi det er mer effektivt.**
- **Demokrati versjon 3.0 skal baseres på prosesser der folket trekkes aktivt med i den store samtalen. Vi er nødt til å samle oss om en ny visjon. Vi er nødt til å mobilisere hele folket. Folket skal bli hørt og politikken skal bli justert etter folkeviljen. Det er på tide med ekte demokrati.**
- **Derfor etablerer vi en digital plattform for å engasjere folket direkte i politikktutforming.**
- **En hovedsak for Generasjonspartiet er å innføre direkte demokrati både på riksplan og på lokalplan.**
- **Vi vil arbeide for at både politikerne og pressen hever blikket fra underholdende krangel om kortsiktige problemer til spørsmålet om hva slags**

samfunn vi vil og kan overlate til våre barn og barnebarn.

2.2 Kapitalismens reformasjon

I løpet av de siste tiårene er kapitalismen blitt globalisert og dermed havnet utenfor nasjonale politiske rammebetingelser. Enorme formuer er samlet i globaliserte selskaper. Enkeltpersoner har bygget formuer i global målestokk og har større økonomiske muskler enn mange nasjonalstater. Forskjellen på de rikeste og de fattige er blitt absurd stor.

Enda mer alvorlig er at markedskreftene, som lenge har styrt det meste av utviklingen, blir til som summen av mange mindre beslutninger. Hver av disse kan være rasjonelle sett fra bedriftens eller kundens perspektiv, men summen av dem har ført verden inn i menneskehetens alvorligste krise.

I kapitalismens barndom, da filosofen Adam Smith la grunnlaget for sosialøkonomien, fungerte kapitalen i lokal målestokk. Kapitaleieren hadde lokal kunnskap og rimelig oversikt over konsekvensene av sine beslutninger.

De lokale sparebankene som var sentrale rundt om i Norge, var styrt av banksjefer som kjente menneskene i miljøet. De visste hvem som var driftige og kunne starte virksomheter som kom lokalsamfunnet til gode.

- **Vi vil reformere kapitalismen, få tilbake den lokale målestokken, både i teknologi og i økonomi. Med småskala høy- og lavteknologi vil vi satse stort på det lokale initiativ. Hvor stor del av økonomien som er offentlig eller privat er av mindre betydning enn å forankre begge deler lokalt.**
- **Vi vil ruste oss for en mulig situasjon der det globale finanssystemet bryter sammen som følge av klimakatastrofene og den enorme gjelden. I en slik situasjon er det viktig at den lokale økonomien holder hjulene i gang.**

2.3 Rettsvesenet

- **Vi vil at domstolene skal få mer styring over eget virke, samt midler til forsvarlig drift og prosessuell fortgang.**

- **Alle saker i alle domstoler skal rutinemessig dokumenteres både visuelt og auditivt. Bevismateriale skal oppbevares i et eget varig arkiv.**
- **Rettsgebyrene skal ned og ordningen med fri rettshjelp skal styrkes.**
- **Trygderetten skal legges under domstolsadministrasjonen og bli en ekte særdomstol.**
- **Vi vil begrense hvilke oppgaver dommerfullmektiger kan utføre.**
- **Vi vil at arbeidet med å etablere en institusjon med ansvar for straff og rehabilitering av barne- og ungdomsforbrytere fremskyndes. Det er i dag ca. 200 harde barne- og ungdomskriminelle.**
- **Domstolene skal etablere et hurtigspor for ungdomskriminelle, for denne gruppen er hurtig reaksjon aller viktigst, slik at de kan komme på rett vei.**

2.4 Byråkratiet

Et profesjonelt embetsverk/byråkrati som er politisk nøytralt, ukorrumpert og likebehandler etter loven er en hovedpilar under et demokratisk og rettferdig samfunn. Men byråkrati har en iboende tendens til å vokse og etater utvikler gjerne en etatskultur som stivner og motsetter seg endringer.

For å effektivisere offentlig administrasjon innførte de store norske partiene med stor entusiasme New Public Management, NPM, på 1990-tallet. Med det innførte man interne markeder i staten, avdelingene kjøpte tjenester fra hverandre, offentlig eide foretak skulle drives forretningsmessig. Dette har ikke fungert slik man ønsket. I helsevesenet har det vært en katastrofe.

- **Tiden er moden for en vurdering av NPM ut fra de erfaringer man har høstet.**
- **Vi vil ha en kritisk gjennomgang av Helseforetaksmodellen og oppsplittingen av NSB.**
- **Vi vil opprette en stilling som sløseriombudsmann etter svensk modell**

- **Vi vil nedlegge fylkeskommunene og overføre oppgavene til kommunene, gjerne i interkommunalt samarbeid og til statsforvalterne.**
- **Vi vil kjøre pilotprosjekter med borgerlønn, og dersom dette fungerer godt og er ønskelig, vil vi innføre garantert borgerlønn og på det grunnlagsterkt forenkle NAV.**
- **Vi vil forenkle regelverket for byggesaker og konsesjonssaker for å skjære sterkt ned på saksbehandlingstiden.**
- **Statlige etater, helseforetak og kommuner har ofte vært uprofesjonelle som bestillere og prosjektledere av datautstyr. Det må opprettes et kompetansesenter de kan og må støtte seg til.**
- **Vi vil skille ut ansvaret for beredskap fra Justisdepartementet og legge det til en statsrådsavdeling under Statsministerens kontor. Avdelingen skal bemannes med folk som har bakgrunn fra forsvar, politi, sivilforsvar og datasikring.**

2.5 Pengesystemet

Pengesystemet er sivilisasjonens grunnsten, og valg av pengesystem dikterer i stor grad hvordan samfunnet utvikler seg. Dagens sentralbankkoordinerte og gjeldsbaserte pengesystem er en av rotårsakene til at nordmenn betaler mer skatt enn alle andre lands borgere og til at vi har mer gjeld enn noensinne og også mer gjeld ift. inntekter sammenlignet med resten av verden.

Dagens pengesystemet er også rotårsaken til at verden lider under en endeløs rekke av kriger og væpnede konflikter. Videre er det rotårsaken til at pengemakt og politisk makt hopper seg opp på stadig færre hender, som f.eks. ved at den én prosent rikeste delen av verdens befolkning nå eier halvparten av verdens formue.

Generasjonspartiet vil bytte ut statens og bankenes pengemonopol med pengefrihet - at borgerne fritt kan velge hvilke penger de ønsker å bruke, uhindret av regulering og uten noen form for privilegier.

Vi er for fritak for merverdiavgift på alt av sølv og gull, uansett form, og viser til alle at sølv og gull til alle tider har vært folkets penger.

Bitcoin er desentraliserte penger som ingen institusjoner eller personer kontrollerer, og som er iferd med å bli den nye typen av folkets penger. Mining av bitcoin handler om å sikre bitcoinnettverket og transaksjonene mot angrep fra de som ønsker å skade Bitcoin. Det er ikke belegg for å hevde at Bitcoin skader klimaet eller fremmer kriminalitet. Vi er motstandere av enhver regulering av eller forbud mot Bitcoin mining. Generasjonspartiet ønsker skattefritak på såkalt gevinst etter salg av sølv, gull og Bitcoin.

Prisstigningen er vanligvis bare nominell og representerer ikke en reell verdiøkning. Den nominelle prisstigningen skyldes normalt bare at den norske krona og andre valutaer taper seg i verdi som følge av at tradisjonell pengepolitikk nærmest kontinuerlig ekspanderer pengemengden.

Videre vil vi at bankene skal konkurrere med hverandre på prisen på lån av og innskudd med penger i stedet for at det koordineres av en sentralbank. Det er essensielt for å hindre rask økning i pengemengden at også banker får gå konkurs.

Skoleelever og studenter på alle trinn må gis opplæring i hva penger er, hvilken funksjon de har og hvordan penger historisk har utviklet seg, hvordan penger blir skapt i dag, hvordan dagens gjeldsbaserte pengesystem fungerer, pengepolitikens reelle formål, historiske utvikling og konsekvenser, sammenhengen mellom pengepolitikk og krigføring, samt om pengefrihet og Bitcoin.

- **Vi ønsker ikke at det innføres digitale sentralbankpenger i Norge som myndighetene kan øremerkes bare til visse varer eller formål og som har utløpsdato. Dette vil vi arbeide imot.**
- **Vi skal arbeide for at kontanter fortsatt er tvunget betalingsmiddel i Norge.**
- **Vi vil arbeide for at Norge beholder sin egen valuta.**
- **Begrensning i mulighet for å gi forbrukslån.**
- **Fjerne utlånsforskriften slik at flere kan få langsiktige stabile lån i banken.**
- **Bankene leverer viktige samfunnstjenester og skal være underlagt finansmyndighetene.**

DEL 3

Tverrsektorielle saker

3.1 Den store transformasjonen

Generasjonspartiet vurderer politikk i et historisk perspektiv. Vi er opptatt av den store kursendringen som må til for å sikre oss en bedre og tryggere fremtid. Det er ikke nok å male veksten grønn. Det er den økonomiske veksten, forventningen om økt profitt og økt forbruk, på bekostning av andre verdifulle ting som livskvalitet, tid til den man elsker, og å verne naturen, som er problemet. Uendelig vekst innenfor en avgrenset enhet som en planet, er en umulighet. Det kan bevises både matematisk og eksperimentelt, men for de fleste holder det med vanlig sunn fornuft.

Vi må over til et system med stabil materiell velstand. Et samfunnssystem og økonomisk system hvor veksten kommer i kvalitet, harmoni og frihet til individuell og kulturell utvikling. For å komme dit trengs det en stor omlegging. Jo raskere vi innser dette og kommer i gang, dess mindre dramatisk blir omleggingen, det blir transformasjon, ikke revolusjon.

3.2 Den nye motoren

Staten er sektorinndelt, tverrsektorielt samarbeid er ofte vanskelig. Derfor har det lenge vært snakk om siloproblematikken uten at man har funnet en god løsning på dette. Grunnleggende reformer som å skifte fra en type økonomi til en annen, eller til en ny global trusselsituasjon, er derfor vanskelig.

Finansdepartementet er tradisjonelt ivaretakeren av det tverrsektorielle helhetsperspektivet. Men det er også høyborgen for det sosialøkonomiske læren som har dominert norsk offentlighet helt siden professor Frisch drev kveldsundervisning av stortingsrepresentantene så de skulle forså den nye «virkeligheten».

- **Vi vil etablere en ny «motor» for omstilling og beredskap med to statsrådsavdelinger under statsministerens kontor, SMK. En statsråd for omstilling til småskala teknologi og kretsløpsøkonomi og en for beredskap i bred forstand. Sammen med en visjonær og samlende statsminister vil disse kunne være drivkraften i de raske og grunnleggende omstillinger som må til.**

3.2 Den store formuen

Den norske stat har i 2024 en utenlandsformue (Oljefondet, Statens Pensjonsfond Utland) på mer enn 18 000 milliarder kroner. Det er et ufattelig stort beløp, mer enn tre millioner på hver av oss. Og det stiger raskt. Under finanskrisen i 2008 sank verdien med 23 %, men allerede året etter var verdifallet mer enn innhentet. Historien viser at ved krakk er det de små kapitalistene som taper, ikke de store langsiktige formuene, selv verdenskriger har de tålt. Det kan tenkes at det går mye verre i fremtiden, men dette er historien så langt.

Staten bruker ingenting av denne formuen, bare noe av avkastningen. De siste 25 årene har avkastningen i gjennomsnitt vært på 6 % årlig, mens statens uttak de senere år har vært omtrent 2,7%. Begrunnelsen er at bruker vi for mye penger innenlands vil lønningene og prisene stige slik at vi ikke tjener noe på det. Norske politikere har på denne måte vist en imponerende ansvarlighet.

Nå står vi foran kriser av globalt omfang og store omstillingsbehov. Da finnes det heldigvis måter å bruke mer av disse finansinntektene våre på uten at det ødelegger realøkonomien innenlands.

- **Vi vil at det etableres en ordning, i form av et fond eller på annen måte, for strategiske innkjøp og investeringer i utlandet, finansiert av Oljefondets avkastning.**
- **På denne måten vil vi finansiere bygging av jernbane til Nord Norge gjennom Sverige.**
- **Vi vil på denne måten finansierte innkjøp av marinefartøyer, fly og annet militært materiell fra allierte.**
- **Vi vil at statlige og halvstatlige selskaper gjennom dette kan gjøre strategiske oppkjøp av bedrifter i**

utlandet for å sikre Norge forsyninger av medisiner, deler til datautstyr og annet som vi ikke kan produsere selv. I tillegg til å sikre Norge del i fremveksten innenfor KI-teknologi og kvantekomputere ved å kjøpe seg inn i selskaper som arbeider med dette.

- **Forsknings- og utviklingsprosjekter for omstilling og etablering i Norge, bl.a. småskala høyteknologi, skal kunne bestilles fra fagmiljøer i andre land, finansiert av oljepenger.**

3.3 Prioriteringer

Store linjer og langsiktige perspektiver ligger til grunn for hele vårt program. Samtidig må vi forholde oss til de kortsiktige og dagsaktuelle sakene.

Generasjonspartiet er foreløpig et lite parti som ikke har ressurser til å utarbeide et alternativt statsbudsjett eller langtidsbudsjett. Vi må nøye oss med generelle retningslinjer. Vi vil prioritere det mest grunnleggende først og videre oppover slik det er fremstilt i Maslows kjente behovspyramide.

- **Vi vil, om nødvendig, prioritere bygging av boliger foran bygging av nye kulturhus.**
- **Vi vil prioritere støtte til enslige og enslige foreldre med barn foran støtte til familier med to inntekter.**
- **Vi vil prioritere rassikring og helårsforbindelser fremfor nye motorveier.**
- **Vi vil prioritere forebygging fremfor reparasjon.**
- **Vi vil prioritere sikkerhet og beredskap fremfor det meste annet.**
- **Vi vil prioritere at Norge blir selvforsynt med mat, livsviktige medisiner og essensielle forbruksvarer.**
- **Vi vil prioritere eldreomsorg, økt bemanning og lønninger til helsearbeidere foran bistandsmidler.**

3.4 Skatt, trygd og omfordeling

For GP står frihet til å leve sine liv ut fra sine egne prioriteringer, evner og interesser, sentralt. De som ønsker å bruke livet på å tjene mye penger skal ha mulighet for det. De som ønsker å prioritere annerledes skal ha mulighet for det. Generasjonspartiet står for frihet.

- **Vi vil starte forsøk med grunnlønn/borgerlønn/garantert minstelønn.**
- **Vi vil forenkle skatte og trygdesystemet mest mulig.**
- **Vi vil fjerne både eiendomsskatt og formueskatt. Beskatning skal skje på inntekt, utbytte og forbruk.**
- **Inntektsskatten skal reduseres betraktelig og følge en trinnmodell som starter først ved kr 500 000 med 25%, deretter øke med 5% for hver halv million opp til en viss grense. Formålet er å premiere de som gjør en ekstra innsats, og avlaste de som har minst.**

3.5 Behovet for arbeidsinnvandring

Norge trenger arbeidsinnvandring, normal migrasjon fra EU/EØS området. Dette gjelder både sesongarbeidere, midlertidig arbeidskraft for å avhjelpe konjunktursvingninger og permanent migrasjon for å kompensere for lave fødselstall. Ikke minst trenger vi migrasjon til distriktene og arbeidskraft til helsesektoren.

Flyktninger fra europeiske land og andre vestlige land innenfor og utenfor EU/EØS området, vil i hovedsak komme i samme kategori som arbeidsinnvandring. Det vil f.eks. være en fordel for Norge (isolert sett) om flyktninger fra Ukraina blir boende her.

- **Vi vil stimulere til økt arbeidsinnvandring, særlig til distriktene. Om nødvendig en systematisk rekruttering.**

3.6 Samfunnskontrakt og antall asylanter

Erfaringen fra mange europeiske land er at stor innvandring av flyktninger/asylanter fra Afrika, Midtøsten og Asia skaper problemer og sterke politiske reaksjoner. Jo større den kulturelle avstanden er mellom innvandrerne og majoritetsbefolkningen, dess større og mer krevende er integreringsproblemene. Disse øker med mange fra samme kultur på samme sted og de subkulturer som da oppstår.

Europas befolkning utgjør bare 7,5 % av verdens befolkning (Tyrkia og Russland, som bare delvis ligger i Europa, er ikke medregnet). Nordens samlede befolkning utgjør 0,35 %. Mange vil føle seg truet dersom store deler av de ikke-europeiske menneskene ønsker seg nordover fordi det blir ulevelig der de er. Mange av disse ville bringer med seg kulturer som ut fra våre kriterier er illiberale.

Allerede nå, i 2024, er ifølge FN, mer enn 100 millioner mennesker fordrevet fra sine hjem internt eller lever som flyktninger i andre land.

Vi står da overfor to fundamentale dilemmaer:

Det ene er *livbåtens dilemma*: Tar du opp for mange som er i nød, vil livbåten synke og ingen overleve.

Det andre er *det liberale dilemma*: Hvor tolerant skal man i et demokrati være overfor de intolerante?

Hvor mange fremmedkulturelle kan vi ta imot uten å miste oss selv? Hvor mye illiberale holdninger tåler et demokrati før det slår om og selv går i oppløsning? Vi må verne om de gode verdiene vi har i Norge og sette krav om at disse respekteres og fremelskes av de som ønsker å bo her.

- **Vi vil holde antallet årlige asylanter til Norge på et nivå vi er sikre på å kunne intrere.**
- **Vi vil at alle som får fast opphold i landet skal undertegne en samfunnskontrakt som klart definerer forholdet mellom individ og samfunn, rettigheter og plikter. Det gjelder likeverd og likestilling for kjønn, rase, religion, det gjelder barns rettigheter osv. basert på menneskerettighetene og eksisterende lovgivning. Det skal skje etter å ha gjennomgått en prøve/intervju og om nødvendig et kurs, som viser at de forstår hva det innebærer å undertegne kontrakten.**

3.7 Urbane kvaliteter i distriktene

Over hele verden skjer det en sterk urbaniseringsprosess. Det samme skjer i Norge og i Norden. Det fører til en uheldig sentralisering og til utbyggingspress i de store byene. Botemidlet mot dette er å skape de urbane kvalitetene folk ønsker seg i distriktene.

- **Vi vil styrke de eksisterende byene, særlig i Nordland, Troms og Finnmark, bl.a. ved å gjøre dem til pionerbyer for fremtidens sirkulære økonomi. For eksempel ved å gjøre Tromsø selvforsynt med ferske grønnsaker på helårsbasis dyrket innendørs.**
- **Det skal utarbeides en samlet plan for byutvikling og etablering av nye byer i Norden. Dette vil kunne være en oppgave for NIU, Nordisk Institutt for Utvikling.**
- **Vi vil bygge et nett av jernbaner og veier i nord med utgangspunkt i terreng, naturressurser og byutvikling, ikke ut fra landegrenser. Folket skal ikke overkjøres, folket skal høres.**
- **Vi vil at Norge skal finansiere en høyhastighetsbane til Nord-Norge gjennom Sverige.**

3.8 Naturvern og naturpleie

Når klimaet endrer seg, endrer nødvendigvis også naturen seg. Da er det ikke lenger nok med naturvern, vi må også ha utstrakt naturpleie. Det er viktig at ikke noen få nye arter får dominere. Vi må hjelpe de nye biotopene til å utvikle seg balansert, vi må om nødvendig tilføre arter for å balansere dem.

Vi har ikke tid til at naturen selv bruker, kanskje noen tusen år, på å gjøre jobben for oss. Det er vi som har bragt ubalanse inn i systemet, det er vi som utrydder arter i stort tempo, det er vårt ansvar å rette opp skadene så godt vi kan. F eks kan truede arter flyttes nordover eller høyere opp til steder som får et klima de trives i. Dette blir faglig krevende, det blir nødvendig med forskning og utdanning.

- **Vi vil ha systematisk naturpleie for å sikre naturmangfold og balansert utvikling når klimaet endrer seg.**
- **Vi vil at vegetasjon av ulike slag brukes for å binde CO₂, for å sikre mot flom og jordskred.**

- **Vi vil at bynær natur vernes og pleies som rekreasjonsområder, vakker natur er viktig for folkehelsen og gleden ved livet**
- **Vi vil arbeide imot akademisk og annen grønnvasking med naturfiendtlige «løsninger» som flagges som grønne tiltak, som vindturbiner med dagens teknologi, mikroplast, glassfiber, kjølevæske med livsfarlig miljøgift ol.**

3.9 Dyrevelferd

- **Vi vil gjennomgå og styrke eksisterende dyrevelferdslovgivning for å sikre at alle dyr behandles med respekt og får et verdig liv. Dette inkluderer å utvide ressursene til tilsynsmyndigheter og skjerpe straffene for alvorlige brudd på dyrevelferdsreglene. Vi vil også innføre minimumskrav til alle former for dyrehold, med fokus på bedre levevilkår og velferd.**
- **Vi ønsker å forbedre forholdene for produksjonsdyr ved å redusere overproduksjon, fremme flere mindre gårdsbruk og sikre at dyr får mer plass, tilgang til friluft og naturlige leveforhold. Dette vil også bidra til å redusere bruken av antibiotika i husdyrhold, noe som er avgjørende både for dyrevelferden og for å bekjempe antibiotika resistens, som er en trussel mot folkehelsen.**
- **Vi vil støtte bønder som tar i bruk dyrevennlige og bærekraftige produksjonsmetoder, og tilby økonomiske insentiver for mer etisk og miljøvennlig matproduksjon.**
- **Vi ønsker å redusere bruk av dyreforsøk og fremme utviklingen av alternative metoder for testing som ikke involverer dyr. Når dyreforsøk er unngåelige, skal det være strengt regulert og kun tillatt når det er nødvendig for å oppnå viktige medisinske fremskritt.**
- **Vi vil forbedre regelverket for kjæledyrhold, inkludert strengere krav til dyreavl for å redusere overpopulasjon og forbedre forholdene for kjæledyr.**

Det skal være lettere å sanksjonere mot de som driver useriøs dyreavl eller mishandler kjæledyr.

- **Vi skal styrke arbeidet med å bevare truede dyrearter og sikre bevaring av artsmangfoldet i norsk natur. Dette innebærer å beskytte viktige leveområder og forhindre at arter utrykkes på grunn av menneskelig aktivitet.**
- **Vi støtter et fortsatt forbud mot pelsdyrnæringen, da det er uforenlig med god dyrevelferd.**
- **Vi ønsker å styrke samarbeidet med og støtte til dyrevernorganisasjoner som jobber med å redde og ta vare på dyr i nød, samt øke bevilgningene til informasjonsarbeid om dyrevelferd. Fjerne moms på veterinærtejenester.**
- **For å sikre at alle har råd til nødvendig pleie og behandling av sine dyr, vil vi arbeide for å fjerne moms på veterinærtjenester. Dette vil gjøre det enklere for folk å gi dyr den nødvendige helsehjelpen de trenger, noe som også vil bidra til å forbedre dyrevelferden i Norge.**

DEL 4

GPs program sektor for sektor

4.1 Bolig

Det er blitt for vanskelig å komme inn i boligmarkedet, å få kjøpt sin første bolig. En enslig, nyutdannet sykepleier eller lærer må kunne kjøpe bolig innenfor en akseptabel reiseavstand fra arbeidsstedet uten hjelp fra familien.

For å få til dette må tre tiltak skje samtidig.

- **Husbanken skal få midler til å yte startlån til første bolig med rimelig rente, lang avdragstid og lånerammer tilpasset det aktuelle lokale boligmarkedet. Dette har Husbanken gjort før, det kan gjeninnføres raskt.**

- **Nær alle høyskoler og universiteter skal det bygges studentboliger nok til alle som ønsker og med en utleiepris som er lav nok til at studentene kan konsentrere seg om studiene uten å måtte arbeide for mye utenom.**

Det vil også avlaste det ordinære utleiemarkedet som ellers blir for dyrt. Også dette kan gjøres raskt, dersom det er politisk vilje til det i stat og kommune. Mange studenter er i dag i en helt uholdbar situasjon.

Regelverket for boligbygging og lang behandlingstid for søknader er i dag et hinder for nødvendig utbygging. Hver for seg kan kanskje reglene virke fornuftige, men samlet virker de mot sin hensikt.

- **Vi vil at det raskt ryddes opp i jungelen av krav og regler for boligbygging og at den offentlige behandlingstiden reduseres. Slike reformer tar i dag alt for lang tid.**

Disse tre reformene bør gjennomføres samtidig for å unngå at bedre lånebetingelser fører til prisøkning.

Bygningsforskrifter og arkitektmoter har lenge ført til at det bygges mange hus som de fleste oppfatter som stygge å se på, som skaper uharmoniske miljøer hvor det er lite hyggelig å bo. Skjønnhet og harmoni er viktig for å leve gode liv, arkitektur er ingen privatsak, vi lever alle våre liv mellom husene. Det handler om livskvalitet.

- **Vi gir vår fulle støtte til Arkitekturopprøret som bevisstgjør og fronter et folkelig opprør for vakker arkitektur.**

4.2 Energi

Få ting er mer grunnleggende på våre breddegrader enn lys og varme. Norge har lenge vært beriket med sikker og rimelig elektrisitet. Fossekraften er blitt til en viktig del av vår nasjonal arv. Dette er noe vi ikke vil miste, ikke noe vi ikke vil overlate til globale markedskrefter.

Det er avgjørende viktig at vi gjør strømforsyningen uavhengig av vær, vind, kriser, internasjonale markeder og politikere i andre land.

Enorme vindturbinanlegg er uttrykk for en foreldet storindustriell tankegang og noe av det mest skjemmende for norsk natur man kan tenke seg.

- **Vi vil sikre at norske innbyggere og selskaper får norsk strøm til kostpris. Dette vil bedre folks økonomi og gjenopprette norske selskapers konkurransefordeler.**
- **Vi vil raskest mulig supplere fossekraften med små, miljøvennlige, moderne atomkraftverk.**
- **Vi vil stoppe all videre utbygging av vindturbiner.**
- **Vi vil si nei til elektrifisering av søkkelen fra land.**
- **Vi vil subsidiere solcellepaneler for privatboliger.**

4.3 Mat

Vi har vennet oss til det alltid er mat å få kjøpt. Matmangel og sult er noe som ikke forekommer i vår del av verden i moderne tid. Men sannheten er at vi har gjort oss fullstendig avhengige av et globalt matvaremarked som er langt fra sikkert i årene fremover. Det er behov for store endringer for sikre oss rimelig, sunn og kortreist mat.

Importert mat er ofte mindre fersk og harv derfor forringet næringsinnhold. Den tilsettes også flere stoffer for økt holdbarhet som kan være skadelige for helsen.

I Norge er selvforsyningsgraden på skarve 42% ifølge NIBIO. Dette er ikke bare dårlig beredskapspolitikk, det gjør oss farlig avhengige av andre når krisen kommer.

Det smarteste Norge kan gjøre i en tid med stor global uro, er å sørge for at vi er selvforsynte med de viktigste her vi bor. Vi har sett hvordan vi mangler egg, korn og andre produkter når produksjonsland må prioritere seg selv på grunn av krise. Med dagens teknologi har vi alle muligheter til å bli selvforsynte, men vim må sterte nå.

- **Vi vil satse stort på innendørs produksjon av grønnsaker, bær, frukt og annet som måtte egne seg. Det er fullt mulig å gjøre norske byer selvforsynt med grønnsaker på helårsbasis uavhengig av klima med *vertical farming*, *aquaponid* ol.**
- **Vi vil satse systematisk på å utnytte alle de nye mulighetene som klimaendringene skaper for utendørs dyrkning.**
- **Nye og gamle beitemuligheter skal utnyttes, og lokal produksjon knyttet til disse.**
- **Vi vil raskest mulig gjenopprette kornsiloer rundt i landet for å øke matsikkerheten.**
- **Vi vil kutte moms på grønnsaker, kjøtt, melk og fisk.**
- **Vi vil subsidiere norsk jordbruk slik at det får et betydelig oppsving og tilvekst i antall bønder.**
- **Vi skal gjøre det enklere å velge det som er mest helsefremmende:**
 - **Vi vil forby reklame for ultraprosesserte produkter, dette er et stort folkehelseproblem. Vi mennesker er svært lett påvirkelig. Hvorfor skal vi gjøre det vanskeligere for oss selv å ta gode valg?**
 - **Forbud mot 3 for 2 tilbud på butikken.**
 - **Regulering for plassering av godteri: Godteri, sjokolade, chips og brus på dagligvarebutikker og andre utsalgssteder.**
 - **Øke sukkeravgiften for å bekjempe overforbruk av sukker. Bakgrunn: Høyt sukkerforbruk i Norge medfører en rekke helseproblemer. Økt sukkeravgift. Dette kan medvirke til redusert bruk og dermed virke avskrekkende og bidra til et sunnere kosthold. Mål: Redusere sukkerinntaket og de helsemessige konsekvensene dette fører med seg. På sikt vil dette kunne bedre folkehelsen og bidra til mindre press på helsevesenet.**

4.4 Helse og omsorg

Det synes å være et uendelig behov for økt kapasitet i helsesektoren. Helsearbeidere er overarbeidet. Dette gir seg utslag i et betydelig sykefravær som går på, både helsen og på

pasientsikkerheten løs. Det er også lite gunstig samfunnsøkonomisk. Samtidig vet vi at i årene fremover vil antall eldre med pleiebehov øke sterkt

En del av årsaken er at vi kan kurere flere sykdommer og leve lenger. En annen årsak er måten vi har organisert samfunnet på. De fleste sykehusinnleggelses skyldes livsstilsrelaterte sykdommer (i 2022 om lag 80% ifølge SSB). Svært mange nordmenn er til enhver tid sykemeldt, mange er på trygd.

Fortsetter vi å bygge ut sykehusene som i dag, vil vi før eller siden alle være enten ansatt der, innlagt eller begge deler. Det finnes ingen annen langsiktig strategi enn å redusere behovet. Men her er det nødvendig å ha to tanker i hodet samtidig.

- **På lang sikt vil vi organisere samfunnet slik at arbeidet med å sikre en god mental og fysisk helse og gode liv, bygges inn i hele samfunnsstrukturen slik at færre blir syke.**
- **På kort sikt vil vi øke kapasiteten innen helse og omsorgssektoren og gjøre forebyggende tiltak som kan iverksettes raskt.**

På kort og mellomlang sikt er hovedproblemet stor mangel på kvalifisert arbeidskraft. For å løse dette er to tiltak nødvendige:

- **Økt bemanning i helsevesenet. Dette gir færre sykemeldinger. Helsepersonell skal avlastes av servicepersonell når det gjelder husholdningsoppgaver.**
- **Lønnsnivået skal heves.**

På dette grunnlag

- **Vi vil øke grunnbemanningen i sykehjem. Målet skal være en faglært ansatt for hver tredje sykehusbeboer på dag- og kveldsskift, en for hver tiende på nattskift.**
- **Vi vil bygge flere omsorgsboliger og sykehjem og videreutvikle ordninger for at flere eldre skal ha en verdig alderdom i eget hjem.**
- **Menn er overrepresentert i selvmordsstatistikker og dette må tas på alvor. Kvinner er også overrepresentert når det gjelder psykiske lidelser som angst og depresjon, noe som kan henge sammen med biologiske, sosiale og strukturelle faktorer. En**

satsing på lavterskeltilbud innen psykisk helsevern, vil kunne redusere sykefraværet og forbedre livskvalitet.

- **Vi vil styrke og videreutvikle ordninger for hjemme besøk hos enslige eldre, som frivillighetsentraler, mentorordninger og som ledd i vernepliktig samfunnstjeneste.**
- **Vi vil øke helsevesenets kunnskap om naturmedisin og holistiske arbeidsmetoder. Komplementær medisin skal inkorporeres i den offentlige helsetjenesten.**
- **Vi vil forebygge ved å fjerne moms på sunn mat, øke sukkeravgiften og forby reklame for ultraprosessert mat.**

4.4.1 Kvinnehelse

Et viktig område for GP er kvinnehelse. Kvinnehelse har lenge vært underprioritert og underfinansiert. Kvinner er også statistisk sett de med høyest sykefravær (Kvinner har 68% høyere sykefravær enn menn, se https://arbeidogvelferd.nav.no/journal/2019/4/m-2304/Kj%C3%B8nsforskjellen_i_sykefrav%C3%A6r:_Hvor_mye_er_det_mulig_%C3%A5_forklare_med_registerdata). For å få et mer bærekraftig arbeidsliv og mindre sykdom hos kvinner er dette et viktig satsingsområde.

På bakgrunn av dette arbeider vi for:

- **Det er et stort behov for økt forskning på helseproblemer som primært rammer kvinner. Mange sykdommer som påvirker kvinner, som endometriose, PCOS, og overgangsplager, har fått lite oppmerksomhet sammenlignet med andre helsetemaer. En økt forskningsinnsats på disse områdene kan bidra til bedre behandlingstilbud og redusert sykefravær for kvinner.**
- **Mange kvinner opplever å få sen diagnose eller feilbehandling for sykdommer som endometriose, som kan føre til kroniske smerter og langvarig sykefravær. Å sikre at kvinner får riktig diagnose og behandling på et tidligere tidspunkt, vil kunne ha stor betydning for både livskvalitet og arbeidslivsdeltakelse.**

- **Hormonelle påvirkninger og deres konsekvenser for arbeidsevne er underkommunisert i dag. Mange kvinner opplever hormonelle svingninger som påvirker deres arbeidsevne, for eksempel i forbindelse med menstruasjonssyklusen eller overgangsalder. Økt oppmerksomhet rundt hormonelle utfordringer og mer kunnskap om hvordan disse kan håndteres i arbeidslivet, kan bidra til et mer inkluderende arbeidsmiljø for kvinner. GP arbeider for et syklustilpasset arbeidsliv.**
- **Kvinner opplever ofte helseplager som påvirker deres arbeidsevne, som menstruasjonsrelaterte smerter, graviditetskomplikasjoner eller overgangsplager. Bedre tilrettelegging på arbeidsplassen, som fleksibel arbeidstid og muligheter for hjemmekontor ved behov, kan bidra til å redusere sykefraværet blant kvinner.**
- **Bedre oppfølging av kvinner etter fødsel, både fysisk og psykisk, samt lengre permisjon kan bidra til økt kvinnehelse og barsel. Mange kvinner opplever komplikasjoner etter fødsel, som bekkenløsning, depresjon eller andre helseplager som ikke alltid får nok oppmerksomhet. Forbedrede oppfølgingstjenester kan bidra til å redusere langvarig fravær.**
- **Kvinner er mer utsatt for muskel- og skjelettlidelser, noe som også kan bidra til det høye sykefraværet. Arbeid for forebygging og bedre ergonomi på arbeidsplassen, kombinert med økt fysisk aktivitet, kan redusere denne type plager.**
- **Kvinner bør ha lettere tilgang til gynekologer og spesialiserte helseundersøkelser. Lange ventetider og begrenset kapasitet i helsetjenesten kan bidra til at mange kvinner går med ubehandlede plager, noe som igjen kan føre til sykefravær og redusert livskvalitet.**
- **Doulaer skal ansattes ved sykehusene som i dag har fødeavdelinger, og alle kvinner som ønsker det skal tilbys doulatjeneste gjennom hele svangerskapet og så lenge det er behov. Dette vil fremme kvinnehelse og fungere forebyggende. («Doula er en erfaren fødselsledsager som gir emosjonell, praktisk, fysisk og informativ støtte til en kvinne og hennes partner gjennom graviditet, fødsel og barseltid. En doula**

utfører ingen medisinske oppgaver og har ikke medisinsk ansvar, men skal være en trygg, beroligende og alltid tilstedeværende ledsager som kjenner kvinnen/paret og deres ønsker, tanker, behov og følelser rundt fødselen. Hun er ikke et alternativ, men et komplement til jordmor.» Hentet fra SNL. Les mer her <https://sml.snl.no/doula> Du kan også lese mer via <https://www.norskdoulaforening.no/> Bruken er utbredt i andre land og anerkjent gjennom forskning med mange positive effekter som redusert bruk av keisersnitt, smertestillende og forløsend.

4.4.2 Barnehager

Det skal ikke kuttes i bemanningen i barnehager for å spare penger i kommunen. Bemanningsnormen skal følges, og det må derfor bevilges nok midler til forsvarlig drift etter denne.

Generasjonspartiet vil legge til rette og arbeide for en familievennlig politikk.

4.5 Arbeidsliv

For å bedre folkehelsen og trivselen i samfunnet er arbeidslivet av de aller viktigste feltene der en ny retning i norsk politikk kan gjøre en stor forskjell. Den teknologiske revolusjonen vi nå opplever, gir muligheten for en rask transformasjon av nærings- og arbeidsliv. Vi kan gjøre slutt på brutal konkurranse, utenforskap, redusere trykdebehovet, forbedre folkehelsen, redusere presset på helsevesenet og øke brutto nasjonal lykke.

I dag står en av fem i arbeidsfør alder (20 %!) helt utenfor både arbeidslivet og utdanning (tall fra NAV). En skremmende stor andel av disse er i aldersgruppen 20-29 år og kan bli stående utenfor i et langt liv.

- **Vi vil organisere de nye, lokale arbeidsmarkedene i fremtidens sirkulære økonomi slik at det er meningsfulle og sosialt gode jobber for alle. Smarte maskiner skal kombineres med manuelle jobber og mellommenneskelig kontakt. Noen jobber er for gode og for viktige til at de skal gis til roboter.**
- **Tilrettelegge for at alle offentlige ansatte får mulighet til trening i løpet av arbeidshverdagen. Dette vil gagne både individet og bedriften.**

- **Arbeide skal være både en rettighet og en plikt. Alle skal bidra etter evne i et arbeidsfellesskap med andre. Arbeidet skal oppleves som verdifullt for den enkelte og for fellesskapet.**
- **Vi vil starte forsøk med borgerlønn/garantert minstelønn i ulike varianter.**

4.6 Skole

Ved siden av et inkluderende arbeidsliv er skolen den viktigste samfunnsarenaen for på fremme trivsel, helse og utvikling, både for fellesskapet og for den enkelte.

Dagens skole skaper både vinnere og tapere. Den er basert på to underliggende, uuttalte premisser. Det ene er at vi utdanner de unge til å konkurrere i et materialistisk konkurransesamfunn. Det andre er at egentlig er alle like, alle kan bli vinnere i den samme konkurransen.

Dette stemmer ikke, det finnes det mer enn nok beviser på. Folk er ulike, vi har ulike interesser og ulike evner. Akkurat som ulike planter trenger også vi forskjellig jordsmonn og solforhold for å vokse.

Vår visjon for framtidens skole er at vi alle er unike, alle er likeverdige, men ulike. Visjonen er å skape et samfunn basert på samspill, på dialog mellom mennesker som har fått hjelp til å utvikle sine individuelle evner. En skole som responderer og tilpasser seg den enkelte. En skole for et samfunn der veksten er i kvalitet, bevissthet, harmoni, skjønnhet og kjærlighet.

- **Vi vil innføre livskunnskap som et viktig fag i skolen. Det skal gi trening i mellommenneskelige relasjoner, i å forstå og beherske sine følelser og forberede elevene på yrkeslivet og en gang selv å kunne oppdra barn.**
- **Læreren skal igjen bli sjefen i klasserommet og få større pedagogisk frihet. Det er viktig både for elever og lærere.**
- **Det skal ansettes miljøarbeidere i alle ungdomsskoler. Disse skal tre hjelpende til når elever kommer i vanskeligheter.**

- **Vi vil at gutter normalt skal begynne ett år senere på skolen enn jenter fordi de i den alderen modnes senere enn jenter.**
- **Vi vil ha mer fysisk utfoldelse i skoletiden, tilpasset de ulike alderstrinnene og så langt som mulig de ulike elevene med kroppsøving, håndverk og hagearbeid.**
- **Vi vil at skolen skal være fri for ideologier. Vi ønsker ikke radikal kjønnteori i skolen. Dette er ikke fundert i vitenskap og det finnes andre måter å ivareta dem som tidligere er utsatt for utenforskap på grunn av seksuell orientering.**

4.7 Kultur

I et samfunn med kvalitativ vekst, vekst i harmoni, skjønnhet og bevissthet som mål og metode, vil kunst og kultur stå helt sentralt, viktigere enn kanskje noen gang før. Samtidig vil kunst og kulturliv bli en del av denne utviklingen og dermed få et formål, en sentral oppgave i et stort evolusjonært prosjekt.

Mye av den kunst som skapes i dag, innenfor de fleste kunstarter, vil bli stående som typisk for vår tid, for den materialistiske epokens siste fase, for starten på sammenbruddet.

Det nye vi kan skimte på den andre siden av materialismens krise og økokatastrofene, er fordykning i samspill, harmoni, kjærlighet og livets store sammenhenger. Det er lengsel etter høyere bevissthet og opplevelse av enhet.

Det vi også kan skimte er at når et slikt samfunn er etablert, vil maskinene gjøre mye av arbeidet, det blir neppe bruk for mer enn tre dagers uke. Det gir stort rom til kunst og kultur.

- **Vi vil oppfordre kunstnere og kulturarbeidere til å ta en stor og viktig rolle i den store omstillingen, til overskridelsen av materialismen/reduksjonismen.**
- **Vi ber dere, hjelp oss å se veien fremover og målet på den andre siden. Hjelp oss å realisere et Norge og Norden hvor det beste av europeisk kultur kan leve og utvikle seg videre i frihet.**

4.8 Samferdsel

Kollektivtransport er en grunnleggende samfunnstjeneste som skal prioriteres høyt.

- **Vi vil bygge ut en hurtig jernbane til Nord-Norge gjennom Sverige og vurdere tilsvarende for Meråkerbanen og strekningen Oslo-Gøteborg (se pkt. 3.2 om finansiering)**
- **Vi vil igangsette flere forsøk med gratis kollektivtrafikk og evaluering av disse, slik det ble gjort i Stavanger i 2023.**
- **Vi vil gjøre alle fergesamband gratis og gis tilstrekkelig kapasitet.**
- **Vi vil ha en uavhengig vurdering av regulariteten ved store bro- og tunnelprosjekter i forhold til ferge under forventet klimautvikling.**
- **Det skal undersøkes hvor stor andel av befolkningen som føler ubehag/redsel ved bilkjøring på spektakulære bro- og tunnelprosjekter.**
- **Bompenger skal bare innkreves som finansiering av spesifikke samferdselsprosjekter etter befolkningens behov og ønske.**
- **Vi vil at veier og baner skal utbygges sammenhengende for å spare tid og penger. Det er bedre å gjøre ting skikkelig med en gang, enn å bruke masse tid og ressurser på å fikse det i ettertid.**

4.9 Forsvaret

Så langt vi i dag kan se fremover må vi være forberedt på mange ulike trusler. Beredskap i bred forstand må bygges inn i selve samfunnsstrukturen, vi må gjøre oss mest mulig robuste og minst mulig sårbare. Det lureste vi gjør da er å desentralisere. De lange forsyningslinjene er et av de elementene Nasjonal sikkerhetsmyndighet har trukket frem igjen og igjen de siste årene. Sentralisert produksjon er ekstremt sårbar for sabotasje.

Vi går urolige tider med potensielt dramatiske endringer i møte. Både USA og Russland kan få borgerkrigsliknende tilstander. Vi kan ikke være sikre på at USA vil bli stående som garantist for vår frihet.

Det er ikke usannsynlig at et angrep på Norge/Norden vil starte som en hybrid krig, f.eks. på Svalbard, med ikke-statlige aktører. De kan ha store ressurser og kan komme til å bruke store flyktningestrømmer som våpen.

- **Vi vil basere vår forsvarsstrategi på et sterkest mulig nordisk forsvarssamarbeid med en felles operativ overkommando, helst plassert i Bodø.**
- **Vi vil bygge opp en sterk marine og kystvakt som vårt hovedansvarsområde i den nordiske alliansen.**
- **Vi vil sørge for nødvendig rekruttering og å beholde personellet i forsvaret med vakt og turnusordninger som kan konkurrere med dem oljenæringen tilbyr i Nordsjøen. Alle tillegg til grunnlønn skal telle med som pensjonspoeng.**

Forsvaret i Norge har tradisjonelt hatt en dobbel funksjon.

1. Forebygge krig og forsvare oss mot ytre fiender.
2. Disiplinere, modne og opplære vernepliktige.

Verneplikten kan også være et viktig virkemiddel for integrering.

- **Vi vil tilby en ordning med verneplikt/samfunnstjeneste for alle som en avslutning på skolegangen og grunnlaget for et borgerbrev. Tre måneders opplæring/rekruttskole og ni måneders tjeneste, tilpasset den enkeltes evner og helse.**
- **Forsvaret må selv avgjøre hvem og hvor mange de har behov for, men også dem med annen samfunnstjeneste skal bo hjemmefra, gjerne med folk som har andre kulturelle røtter.**
- **Vi vil at samfunnstjenesten brukes til å styrke alle aktuelle oppgaver i samfunnet som helse, beredskap, naturpleie osv.**

- **Under de tre første månedene skal alle gjennom fysisk trening, personlig tilrettelagt, med sikte på gode rutiner senere i livet.**
- **Vi vil at alle skal oppleve fellesskapet i en avdeling, at alle som forberedelse til voksenlivet, skal bruke ett år i fellesskap for fellesskapet.**

5.0 Sivilberedskap

- **Er folk kjent med regelverket som omfatter egenbeskyttelse? Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvarets beskyttelses-lov finner vi på lovdata.no.**
- **Egenberedskap – er vi klar for å etablere egen beredskap ved katastrofer/krig? Tar vi dette på alvor?**
- **Vi må ha tilfluktsrom tilgjengelig for befolkningen, med oppdatert utstyr som gassmasker med filtre, pledd, mat og vann.**
- **Stoler vi på at myndighetene er i stand til å etablere de nødvendige tjenestene vi vil måtte benytte oss av i en beredskapssituasjon? Bør ikke disse være på plass før krisen kommer? Det skal GP arbeide for. (Les: forskrift om kommunal beredskapsplikt).**
- **GP har en plan for å gjenopprette en god personellberedskap, men det avhenger av at myndighetene fremskaffer utstyr. (vil bli sendt til høring om kort tid).**

6.0 KI og personvern

Vi vil gjøre Norge til en ledende nasjon innen kunstig intelligens (KI) gjennom målrettet satsing på forskning, innovasjon, utdanning og investering i KI selskaper. Samtidig skal vi sikre at utviklingen av KI skjer på en måte som ivaretar individets frihet, personvern og etiske prinsipper.

Strategiske mål:

- **Øke bevilningene til KI-forskning ved universiteter og forskningsinstitutter.**
- **Stimulere til privat-offentlige samarbeid for å fremme innovasjon innen KI.**
- **Etablere nasjonale sentre for KI-ekspertise, som kan fungere som kompetansesenter for forskning og utvikling. Utdanning og kompetansebygging:**
- **Integrere KI som et sentralt tema i utdanningssystemet fra grunnskole til høyere utdanning.**
- **Opprette spesialiserte studieprogrammer og etterutdanningstilbud innen KI.**
- **Sikre at arbeidsstyrken har den nødvendige kompetansen til å møte fremtidens behov.**

Etisk og ansvarlig KI-utvikling:

- **Etablere klare retningslinjer og reguleringer for utvikling og bruk av KI.**
- **Sikre at alle KI-systemer gjennomgår en kvalitetssikringsprosess før de tas i bruk.**
- **Når KI brukes på en måte som er egnet til å lede mennesker til å tro at de prater med et annet menneske skal det alltid informeres om at vedkommende interagerer med KI, og valget om å snakke med et ekte menneske må være lett tilgjengelig i det offentlige.**
- **Det skal satses på kunstig intelligens i Norge. Dette må tas i bruk for å effektivisere byråkratiet og alle sider av offentlig virksomhet. I den forbindelse er total transparens/åpenhet essensielt.**
- **Vi foreslår å etablere en tverrfaglig, uavhengig gruppe som vurderer KI-teknologi i det offentlige. Beslutningsprosesser der KI inngår skal være fri for irrelevant påvirkning.**
- **Opprettelse av en lisensieringsordning: Kunstnere kan registrere sitt arbeid i en nasjonal eller internasjonal database. AI-utviklere må lisensiere bruken av dette materialet for å trene sine modeller.**

Dette sikrer at kunstnere får økonomisk kompensasjon for bruk av deres verk.

- **Kreditering og anerkjennelse:** Når AI-generert innhold bruker eller er inspirert av et registrert verk, må det tydelig krediteres tilbake til den opprinnelige kunstneren. Dette kan gjøres gjennom metadata i det genererte verket.

KI-genererte verk skal inkludere digitale vannmerker som indikerer hvilke originale verk og kunstnere som har bidratt til treningen av modellen. Vannmerker kan spores tilbake til kunstnere, som kan kreve kompensasjon eller få anerkjennelse.

- **Selskaper må ha et etikkansvarlig i utviklingsfasen.**

- **Krav om vannmerke og detektor for tekster generert av språkmodeller, slik at institusjoner kan oppdage vannmerkede tekster**

- **Tilstrekkelige midler skal bevilges for å ivareta innbyggernes personvern i Norge.**

- **Forbud mot atferdsbasert markedsføring. Dette er basert på anbefalingene fra Personvernkommissjonen i NOU 2022:11.**

- **Sikre at offentlige og private aktører ikke kan systematisere data om individer uten klart behandlingsgrunnlag ved å bevilge mer penger til datatilsynet. Bakgrunn: Personvernkommissjonen ønsket en videre utfredning av et forbud mot atferdsbasert markedsføring etter å ha sett på hvor alvorlig sikkerhetsrisiko dette innebærer. Se NOU 2022:11**

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-11/id2928543/> Mandat s. 21, forslag til utredning/dissens s. 160-161.

- **PST skal ikke ha tilgang til å samle inn og systematisere befolkningens offentlige data uten særskilt behandlingsgrunnlag i tråd med personopplysningsloven.**

- **Innbyggernes frihet og privatliv på internett skal ivaretas. Datatilsynet skal vurdere om det samles inn og systematiseres for mange detaljer om innbyggerne i offentlige registre.**

